

СЛЪНЧЕВАТА СИСТЕМА В ПРЕДСТАВИТЕ НА ДРЕВНИТЕ ЦИВИЛИЗАЦИИ И ТЕХНИЯ БИТ

Станислава В. Тодорова

THE SOLAR SYSTEM IN THE PERCEPTIONS OF ANCIENT CIVILIZATIONS AND THEIR LIFE

Stanislava V. Todorova

ABSTRACT: We modern people in the information society have become detached from folk art and heritage, but at the same time the Global Internet facilitates our esoteric searches. This article reviews some celestial bodies in the solar system with a focus on their symbolism and influence in the lives of our ancestors. The analysis of the sources shows the exceptional knowledge about the Earth and the Universe that the ancient people had. It is noteworthy that their knowledge of celestial bodies is very large and is reflected in their way of life and culture.

KEYWORDS: Sun, Earth, celestial bodies, symbol, faith, cosmic power, bulgarian folk dance

От всички природни картини, разкриващи се пред очите ни, най-величествена е картината на *звездното небе*. Нима има някой, който не се е любувал на звездите, Луната, Слънцето... Още от древността хората са се вглеждали в небето и са се питали: Какво има там? Небесните тела винаги са били интересен обект за изследване. През годините човечеството е изграждало различни представи за *Вселената*. Но с развитието на технологиите, представите са се обогатили и картината се е променила. В днешно време вече има много модерни начини за изучаване на Космоса.

Градейки свои цивилизации, човек се прекланя пред чудесата на природата. Науката преоткрива вълшебствата ѝ. Със своя аналитичен ум учените установяват впечатляващи природни закономерности. Още в Древна Гърция Аристотел записва своите разсъждения относно природните елементи огън, въздух, вода и земя. Вдъхновен от своето откритие Галилео Галилей възкликва „Земята се върти!“ [3].

За първи път понятието *Космос* е въведено от Питагор и означавало „красота“. Космосът е синоним на красотата на Вселената, част от която е системата Слънце – Земя. Космосът не е хаос от случайни явления и механични процеси. Освен тях има и обективно взаимодействие между универсални константи. Има математически принципи и закономерности, без които светът би бил в насипно състояние. Структурата и динамиката на целия свят са гениално хармонизирани и този космически ред на нещата е обективна реалност.

Целта на настоящата статия е да се представят познанията за небесните тела на древните цивилизации и доловената връзка между космичното и земното. За постигане на тази цел е направен обзор на някои небесни тела и на това как те са отразени в живота и бита на древните хора и доколто тяхното познание отговаря на реалистичното, като е поставен акцент върху българския фолклор и по-конкретно върху българското хоро.

Когато погледнем в *нощното небе* за малко по-дълго време, ще видим големи групи звезди, подредени по определен начин. В ясна безлунна нощ по небето наблюдаваме и една светла ивица от огромно струпване на звезди и междузвездна материя. Това е *Млечният път*. Това е нашата галактика. Тя има спираловидна форма и е една от милиардите галактики във Вселената. *Галактика* наричаме – свързана система от звезди, междузвезден прах и газ, плазма и невидима тъмна материя. В състава на галактиката Млечен път има приблизително 200 милиарда звезди. Всички обекти в състава ѝ участват в движението около един общ център на масата. Във видимата Вселена съществуват 175 милиарда галактики. С невъоръжено око е възможно да се различат само три – това са: Млечният път, мъглявината Андромеда и Големият и Малкият Магеланов облак. Светът е много голям, а ние хората сме само една малка частица от планетата Земя, която е пращинка от необятния Космос [5].

Слънцето е една от милиардите звезди във Вселената. То представлява огромна топка от нажежени газове. Химичният му състав е $\frac{3}{4}$ водород, а остатъкът е предимно хелий и съвсем малко кислород, водород, неон, желязо и др. Слънцето е най-близката звезда. Погледнато от Земята то изглежда като почти идеална сфера с рязък край. Съставено е от плазма и магнитни полета. Често то неформално се описва като жълто джудже. В миналото астрономите са го разглеждали като относително малка звезда, а днес то се смята за по-ярко от 85% от звездите в нашата галактика. Диаметърът му е 100 пъти по-голям от този на нашата планета Земя. Макар че цветът му е бял, то изглежда жълто, заради разсейването на синята светлина в атмосферата. Светлината му пътува около 8 мин. до Земята. Енергията на тази слънчева светлина поддържа почти целия живот на Земята, чрез процеса на фотосинтеза и направлява климата на планетата ни [1].

Подобно на Слънцето, *звездите* са големи газови кълба, произвеждащи енергия, основно чрез синтез на водород и хелий. Те са на неизмерими разстояния от Земята, затова ги виждаме толкова малки в сравнение със Слънцето. *Планетите* се формират от звездния газ и прах, който е останал след раждането на звезда. Тъй като звездите са масивни обекти и имат огромна гравитация, те задържат планетите в орбитата около себе си. Планетите могат да бъдат съставени както от газ, така и от скали, метали и други твърди материали. Те са космически тела, орбитиращи около звездите.

Част от Млечния път е *Слънчевата система*. Това е планетна система, която се състои от звездата Слънце и група астрономически обекти, които орбитират около него. Слънчевата система също е наш дом. Освен нашата планета Земя, небесните тела, които задържа Слънцето в орбита около себе си чрез гравитация, са: планети, планети джуджета, спътници, астероиди, комети, междупланетен прах и газ. Слънцето заема централното и най-голямото място в Слънчевата система. То представлява 99,9% от общата маса. Освен Слънцето, основната част в Слънчевата система заемат осемте планети. Техните орбити са почти кръгови и лежат приблизително в една равнина. Близко до Слънцето обикалят четири сравнително малки вътрешни планети от земен тип (Меркурий, Венера, Земята и Марс), съставени главно от скали и метали; след тях има пояс от скални астероиди и после четири газови гигантски външни планети (Юпитер, Сатурн, Уран и Нептун), съставени предимно от водород и хелий, заобиколени от замръзнали малки обекти.

В продължение на много години Слънчевата система е била единствената позната *планетна система*. Но в последните години зачестиха откритията на планети около други звезди, чиито свойства изглеждат различни, от която и да било планета от Слънчевата система. Тези планети се наричат *екзопланети* и са известни от сравнително скоро, затова за тях все още има твърде малко сведения.

Слънцето има много голямо въздействие върху нашата *планета Земя*. Това е известно още от праисторическите времена. И в наши дни продължават да се развиват познанията за Слънцето, но все още остават необясними доста аномалии в поведението му. Днес Слънцето за нас е само звезда, но в древността по нашите земи са живели прекалено много народи, които са оставили в една или друга степен знак и почит към *чудото*, което е *Слънцето*. В някои култури то е смятано за *божество* и е наричано с различни имена: в Древен Египет – Ра; в българската митология – Райко; от славяните – Дажбог; от персийците – Митра и пр. Култът към Слънцето символизира живота, защото Слънцето е светлина, а светлината символизира знание, живот, божественост, духовност.

В повечето митологии и религии *висшите богове* са олицетворение на небето и на мъжкото начало. Това се поражда от представата за силата на небето (горната част на света) – то дава топлина, светлина, опложда земята чрез дъжда и тя ражда. Природата черпи енергия, флората разцъвява и се преражда за нов живот, зреят посевите, съзряват овошките, които принасят реколтата и плодовете и после всичко започва отново. То е и началото, но и краят на житейския цикъл. До приемането на християнството през 864 г. за върховен бог на прабългарите се е считал Тангра. Българите му се „кланяли” и му принасяли жертви. Тангра означава *небе* или някакъв *небесен обект*. Славяните пък издигали култ към бог Перун – на бурите и гръмотевиците. Перун бил не само строг – като утвърждавал реда сред хората чрез гръмотевиците, но и благодетел – като допринасял живот и плодородие на земята чрез дъждовете, които предизвиквал. Древните египтяни наричали Слънцето – бог Ра. Той бил

произлязъл от хаоса и бил властелин на цялата Вселена. Гърците го наричали Хелиос. Те смятали, че далече на изток се намирал златният му дворец. Сутрин вратите на двореца се отваряли и Хелиос излизал през тях със златната си колесница, теглена от 4 бели коня. Лъчите на Хелиос се сипели върху Земята и давали светлина и живот [2].

Писател Елин Пелин много добре описва *изгрева на Слънцето*, като представя слухови и зрителни картини: „Зад сините планини *на изток*, из едно *море от светлина* и слава се показваше *пламналото лице* на майското слънце и събуденото зелено поле широко и весело се *къпеше в лъчите му* и празнуваше.”

В българските фолклорни текстове се открива какво ли не. Положителната представа за Слънцето и *култът* към него е много сериозна. Разкрива се, че Слънцето било ерген и много му се искало да се ожени. То живеело на край света, до морето и след като цял ден свети и се умори, първата му работа е да вечеря с девет ялови крави. Един от най-древните символи за светлината, за злото, за доброто, за мъжката сила, за царската слава са все символи на Слънцето. Символи на Слънцето са и огънят в огнището, както и християнският ни знак – кръстът. Всички те са с *положителен знак*. Защото То е и Господът ни, който ни гледа отгоре и винаги е със знак положителен. Неслучайно именно Слънцето е наричано от българите Райко, което е гальовното име на Христос. В българските вълшебни приказки пък ще срещнем Слънцето в образа на раздаващ щастие. Затова е голямо щастие, ако се родиш в неделя – неделата е денят на Слънцето. Това носи късмет. Но напълно реалистично е да срещнем и двойственост на образа на Слънцето в дохристиянската и в постхристиянската българска фолклорна митология – Слънцето може да „прегори” и да накаже за това, че не се спазват никакви обичаи. Гадателските функции на Слънцето, уменията му да бъде културен герой, да предсказва, да раздава доброта са знак за неговата древност и колко дълбоко е свързан българинът, съответно българският фолклор, с това невероятно „*светило*” в нашата митология.

Доказано е, че българите имаме най-богатия световен *фолклор*. Думата фолклор започва да се използва в средата на XX век, като заменя предходното понятие – народно творчество, т.е. съвкупността от изкуството на определен народ. Народното творчество, или фолклорът, е прояви на устното творчество (като разкази, легенди, басни, поговорки, суеверия, обреди, песни). Въпреки, че фолклорът се обвързва по-скоро с традициите на всекидневния живот, той притежава и религиозни или митични елементи, като обединява практичното е езотеричното в единен разказвателен пакет. Затова фолклорът често бил смесван с митологията и обратното. По този начин римската религия е наречена „*мит*” от християните. Така и мит, и фолклор стават два термина, които обхващат всички фигуративни разкази.

Българският фолклор, традиции и обичаи са ценности, умения и препратки, които отразяват същностните характеристики на нашето общество. Предавайки ги от поколение на поколение, те се изграждат и съхраняват идентичността ни. Те носят българския дух през вековете. Многообразието на българския фолклор и съхраняваните традиции съдържат и пазят дълбока неразгадаема *тайна* и мощно закодирано *познание* за Вселената като *послание* към хората.

Най-характерното и най-пленителното за нашия фолклор е *българското хоро*. Това е изключително красиво изкуство и един от най-знаковите *ритуали* за нашата страна. Смисълът на хората като традиция е много по-дълбок, отколкото предполагаме. Корените му се губят далеч в историята. Хорото е имало за цел да съединява човека в свещена връзка с *Космоса*. То се е изпълнявало като ритуал и по този начин хората са се зареждали с енергия и са се свързвали с Вселената и същността ѝ. Смята се, че хорото най-вероятно ни е завещано от древните чудодейци – траките. Те са най-големите и единствените естети в нашия генотип [6].

Произходът на думата *хоро* идва от латински *chorus* – сбор (хоро) от танцуващи и свирещи, както и от гръцки *choros* – хоровод, игровод. Българите се славят с уменията си като танцьори. Няма две мнения, че хорото е общонародно събитие. Няма празник или каквото и да е друго събитие, без да се завие едно хубаво кръшно българско хоро. Много хора знаят някои основни стъпки, но за малко от тях е известно, че зад българското хоро се крие дълбок езотеричен пласт с трудно разгадаема тайна.

В днешно време в много български градове, освен професионални ансамбли за народни песни и танци, се създадоха и *клубове за хора*. Така може би по един по-различен начин все пак магията на българското хоро ще се запази и възроди за нов живот. Стотици хореографи

ентузиастично събраха хората, да възродят хорото. Накараха българите да бъдат истински, да излязат от черупките си и от социалните мрежи и да се „свържат на живо“, както са го правели хилядолетия назад. Хиляди българи се хванаха ръка за ръка в името на традицията. *Хорото* е такъв български *символ*, с който можем да се гордеем. Нека да познаваме фолклора си, нека да уважаваме българските традиции, нека да уважаваме този танц.

Предполага се, че в миналото хорото се е играло, за да се изпълнят хората с енергия от *Вселената*. Танцуващите в един и същ ритъм са искали да слеят душите си с *природата* и техния създател. Българското хоро, като плод на колективния ум и опит на народа ни, е следвало общото историческо развитие. Степента на стопанското развитие е намирало отражение не само в народните песни, но и в хората, върху които се играят те. В тях ясно се виждат всекидневните занимания на народа – жътва, коситба, копан и пр. Хорото се е обогатявало както по тематика, така и по ритмика и разнообразие на движенията. Първоначално са играели само в *кръг*, а гайдарят в *центъра* е свирел повтарящ се *ритъм*. Постепенно се е появила права линия, но винаги кръговата форма остава като вариант. Преминавали са от по-прости към по-сложни и усъвършенствани форми, варианти и комбинации. По-късно разнообразието от ритми на хорото варира от бавен до бърз, като превес има неравноделният такт, който е характерен за полуномадските прабългари. Формата, видът, тактът и съвкупността от стъпки неизбежно илюстрират не само всички страни на народния бит, като различни процеси от трудовата дейност и домашния живот, но и отделни моменти от празници, обреди, суеверия, както и не на последно място отразяват *природна среда*, която ни заобикаля, *небесните тела* и явления и откритата цикличност в тях.

Хорото е магия за *душата*, опият за *тялото* и сила за *духа*. Освобождава ни от дискомфорта и натрупаното напрежение, като генерира положителна *космическа енергия*. Магията му е могъща. Тя те увлича в себе си, унася те в един ритъм, който съвпада с ритъма на сърцето ти и сякаш се пренасяш в друг свят. Няма българин, който да не знае поне едно хоро, характерно за региона му. Всеки, който започне веднъж да танцува, ритъмът на движенията завинаги остава част от него.

Нашите прадедовци и прабаби са се ухажвали и харесвали най-вече на хотото. На всички *празници* и най-вече всяка неделя (а неделата е денят на Слънцето) нашите предци са играели на селския мегдан или градския площад през цялата българска *история*. Това означава, че хорото е един от главните ваятели на българските поколения. Нещо от всеобщото настроение и от *ритъма* тогава завинаги се е враждало в основата на *нацията*, в посока на нейното развитие. Бавно, но непрекъснато, както се образуват сталагмитите и сталактитите, нашата нация се е изграждала, за да получи *трайност* и *вечност*.

Слънцето е било основното божество. В миналото хорото винаги се е играло в кръг и като култ към Слънцето. Хората са се хващали за ръце, за да демонстрират единството на общността. Като формират кръг и танцуват в унисон, те се опитвали да постигнат по-висока вибрация и да настроят телата и умовете си към природата, като по този начин ставали едно цяло с техния Господ – Създател.

Според Николай Радев, български астролог, езотерик и писател, хорото *дублира космичното*. То е енергетичен модел на нашата *Слънчева система*. Танцьорите, заловени един за друг, са се подреждали в кръг и са танцували с музиката на гайдар, който заставал в самия център на хорото. Според астролога това напомня въртенето на планетите около Слънцето [4].

За пресъздаване на слънчевия цикъл говори и фактът, че хорото се движи обратно на часовниковата стрелка, каквото е движението на *небесните тела* от Слънчевата система около Слънцето. Временната промяна на посоката на движение също напомня на ретроградното движение на планетите, от гледна точка на *Земята*. Всяка стъпка, всеки детайл отразяват принципите на свещената геометрия и създават синхронизация и вибрационен резонанс между Вселената и Човека, между Божествения източник и проявлението, проникващо навсякъде – навън и навътре, във всички пространства и измерения на видимия и невидимия свят, зареждащо с нови сили българите.

Всичко това ни кара да си мислим, че освен примитивността и това, което се вижда на повърхността, българското хоро има и дълбоко тайно послание. Вибрационната му мощ синхронизира и настройва човешките души и тела към честотите на Природата, в съзвучие с

многообразието и единността на проявленията на Божественото. Чрез него се получава безкрайно преливане, завихряне и обмен между Небето, Човека и Земята [4].

Също както Слънцето със своята *гравитация* привлича планетите около себе си, така и през последните години, навсякъде в България, се иницираха много клубове за български народни хора и хореографите привлякоха толкова хора, които изнасят хорото в публичното пространство. Те го показват, изразяват го, изявяват го. Чрез нашето хоро се приема мощна енергия, която се препредава на играещите, като се преобразува във физическа, психическа, емоционална и духовна мощ. Въпреки че много хора си мислеха, че нашето хоро е изживелица, все пак надеждата, че това уникално преживяване ще се запази, е жива, защото започнаха да го практикуват все повече хора. **Хорото** обединява хората. Това е *космическа енергия*. Точно това движение в кръг, точно този захват на ръцете, в един общ *ритъм* – това е удивителен и свещен *ритуал* на обединението. **Хорото** е едно консолидиране на общността.

За нашето *хоро* се казва още, че то е: българският „*чи гун*”, традиционната ни *йога*, та дори и *паневритмия*, обединяваща музика, движение и песен в пълен синхрон, насочени към вътрешен баланс и хармонизация, както за физическо здраве, така и за духовно развитие, чрез висш космически ритъм за постигане на хармония с Природата, Бог и Вселената. То съзнателно вече се използва по този начин, поддържайки здравето, силите и способностите на играещите го на високо равнище. Тези, които сме започнали активно да се занимаваме с хора, вече сме осъзнали тяхната силна притегателна мощ и сме почувствали проникващата им енергия навсякъде. Те са нашето минало, настояще и бъдеще [4].

Тайното *послание* на нашите предци е да разпознаем божественото във всяко творение на мирозданието и да приемем вибрационната мощ на хорото, защото почти винаги най-важното, което са правили, е било да настройват човешките *души* и *тела* към една или друга вибрация на *Природата*, към едно или друго излъчване на нейния *Създател*, за да се получи безкрайното преливане: Човек – Природа – Създател... и обратното.

В заключение можем да кажем, че древните българи са имали забележително познание за Небето и Земята. Вселената е преди всичко система от пропорции. В основата на това необикновено познание е гениално доловена връзката между космичното и земното. В българските народни танци няма нищо случайно – формата на *хорото*, видът на захвата, движенията на ръцете, краката, тялото... Специалният хват в хората – дясната длан сочи нагоре, а лявата надолу – е свързан с пътя на енергийните полета в *природата*. Благодарение на този захват по време на танц се синхронизират човешките енергии, като се балансира негативната и се отприщва силно градивната *положителна енергия*. Голяма роля и завършек в това има и синхронът в стъпките на танцуващите, като вкарват хората в една обща вълна. Това засилва енергията и постига ритуален ефект. Въртенето в кръг затваря енергията и се свързва със Слънцето и абсолютната хармония. Понякога хорото става спираловидно, което напомня на сливането с безкрайността и Космоса, който е пълен със спирали (*Всъщност ДНК-то на човека също е спирала*). Всеки един детайл е обмислян много добре и внимателно, за да се създаде вибрация, с която хората да се съединят с Космоса. Гайдата или тъпанът в центъра на хорото задават тази вибрация на *вселенската енергия* и ритъма на *космическия пулс*, и настройват „*антените*” на хората за хорото като *канал* по между им, за да знаят и да помнят, че съществуват, за да творят реалност, пълна с хармония и чудеса. А чудесата наистина са ставали, стават и ще стават по българската свещена земя.

В човешкото съзнание на предшествашите общества е господствала представата за единния неразчленен и йерархично подреден свят. Всичко и всеки са имали своето определено място в него. Като творение на това време нашето, българското *хоро* също отговаря на съответното виждане. То е огледало на космичното, модел на Слънчева система. То отразява законите на универсалния порядък, а функциите му са в синхрон с организацията на *микрокосмоса*. Символичната му функция е ръководна и от нея зависят и естествено произтичат всички останали функции. *Хорото* е потвърждение на единството, а формата и движенията, от които е изградено, са идентични с неписаните норми, гарантиращи правилността и реда във *Вселената*.

Литература:

1. **Кюркчиева, Д.** Астрофизика, УИ „Епископ Константин Преславски”, Шумен, 2004.
2. **Кун, Н.** Старогръцки легенди и митове. Издателство „Наука и изкуство”, София, 1979.
3. **Мирчева, И. и Е. Джамбазова.** Докосване до природата. Активният контакт на детето от началното училище с природната среда, Издателство „ВЕДА СЛОВЕНА - ЖГ”, София, 2006, ISBN 10: 954-8510-99-5.
4. **Радев, Н. – Алдебаран.** Древният код 681 – Пророческа книга за България, Издател: Хипопо, Варна, 2001, ISBN: 954-619-039-X.
5. **Тодорова, С., В. Радева, Д. Кюркчиева, Ч. Сотиров,** Образователна програма „Коснись неба вместе с мамой и папой” Модуль „Солнце“, Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, VII (76), Issue: 187, Feb. 2019.
6. **Куманова, Г.** Хорото – Митичния ритуал на българите, 2019., <https://trafficnews.bg/lyubopitno/horoto-magicheskiia-ritual-balgarite-kakvo-ne-znaete-nego-156492/>.

*Станислава Величкова Тодорова
докторант в ШУ „Епископ Константин Преславски”,
Педагогически факултет,
катедра „ТОПО и ПНУП”;
учител в ДГ „Щурче”, гр.Шумен;
E-mail: sisa_Todorova@abv.bg*